

Europos
Komisija

Konsultacijos dėl pasiekimų vertinimo kaitos

*Vilnius, Lietuva
2019 m. rugsėjo 17–18 d.
Internetu
2020 m. rugsėjo 24, 25 ir 29 d.*

Švietimas ir
mokymas

EUROPOS KOMISIJA

Konsultacijos dėl pasiekimų vertinimo kaitos

Vilnius, Lietuva
2019 m. rugsėjo 17–18 d.

Internetu
2020 m. rugsėjo 24, 25 ir 29 d.

EUROPOS KOMISIJA

Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinis direktoratas
A direktoratas. Politikos strategija ir vertinimas
A.2 skyrius. Šalies analizė

Kontaktinis asmuo Veronica De Nisi

El. p. Veronica.DE-NISI@ec.europa.eu

Europos Komisija

B-1049 Briuselis

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, remdamasi 2019 ir 2020 m. vykusiomis konsultacijomis su Europos Komisija ir kitų ES narių ekspertais, išleidžia leidinį „Konsultacijos dėl pasiekimų vertinimo kaitos“.

Konsultacijų, kurias kartu organizavo Europos Komisija ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, tikslas – stiprinti į mokymąsi orientuotą vertinimo kultūrą mokyklose ir skatinti reikalingus sisteminius pokyčius (pagerinti mokinių vertinimo kokybę) Lietuvos švietimo sistemoje.

Per konsultacijas buvo pasitelkti kolegos iš kitų valstybių: Airijos, Norvegijos, Prancūzijos, Italijos, Nyderlandų nacionalinių švietimą administruojančių institucijų ir agentūrų. Vakarų kolegos, remdamiesi savo nacionaline patirtimi, patarė ir teikė Lietuvai grįžtamąją informaciją dėl pagalbos mokytojams integruojant formuojamąjį vertinimą į pamokų praktiką, mokyklos atliekamo vertinimo moderavimo sistemos sukūrimo, reikalavimų viduriniam išsilavinimui įgyti ir priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos pakeitimo, vertinimo pertvarkos procesų planavimo ir kitais klausimais.

Mokinių pasiekimų vertinimas yra viena iš svarbių LR XVIII Vyriausybės programos įgyvendinimo plano priemonių. Atnaujinant ugdymo turinį, svarbu užtikrinti ugdymo tikslų, mokymosi metodų ir vertinimo būdų tarpusavio dermę. Todėl, remiantis šiomis rekomendacijomis, numatoma įgyvendinti priemonės, skirtas pasiekimų vertinimo pokyčiams mokyklose palaikyti.

Kilus klausimams, prašom kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vyresniąją specialistę Eveliną Raudytę-Lipeikienę (el. p. Evelina.Raudyte-Lipeikeine@smm.lt).

Vertimo kokybė ir atitiktis originalios kalbos tekstui yra vertimo autorių atsakomybė.
Esant neatitikimų tarp originalaus teksto ir vertimo, vadovautis tik originalios kalbos tekstu.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)
ISBN 978-609-8275-24-7 (elektroninis)

Iš anglų kalbos vertė Anželika Tekutienė
Redaktorė Anželika Tekutienė
Maketavo Valdas Daraškevičius

Leidinio lietuvių kalba leidėjas – Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021

Turinys

1. APŽVALGA	5
2. BENDROSIOS REKOMENDACIJOS	8
3. 1 TEMA. REKOMENDACIJOS DĖL FORMUOJAMOJO VERTINIMO INTEGRAVIMO Į MOKYMĄ IR MOKYMĄSI PER PAMOKAS	10
4. 2 TEMA. REKOMENDACIJOS, KAIP ĮGYVENDINTI MOKYTOJŲ ATLIEKAMO MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMO MODERAVIMĄ	16
5. 3 TEMA. REKOMENDACIJOS DĖL REIKALAVIMŲ VIDURINIAM IŠSILAVINIMUI ĮGYTI IR PRIĖMIMO Į AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS TVARKOS PAKEITIMO	20
6. KONKREČIOS MOKINIŲ VERTINIMO PERTVARKOS PLANAVIMO IR ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS	24
7. IŠVADOS	26
LITERATŪRA	27

1. Apžvalga

Šioje ataskaitoje pateikiami pasiūlymai dėl politinių nuostatų, parengti remiantis Lietuvoje vykusių konsultacijų rezultatais. Konsultacijų tikslas – sutelkti kolegas iš kitų nacionalinių švietimą administruojančių institucijų ir agentūrų, siekiant patarti šaliai, įgyvendinančiai reformą. Kolegos iš kitų valstybių pataria šaliai ir teikia jai grįžtamąją informaciją, remdamiesi savo nacionaline patirtimi, ir jų rekomendacijos turėtų padėti parengti konkrečius šaliai aktualius sprendimus. Už šių rekomendacijų įgyvendinimą atsakinga pati šalis, inicijavusi konsultacijas.

Šių konsultacijų, kurias kartu organizavo Europos Komisija ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, tikslas buvo pagerinti mokinių vertinimo kokybę Lietuvos švietimo sistemoje. Lietuvos Vyriausybei ir su mokyklomis susijusiai suinteresuotųjų asmenų bendruomenei buvo pateiktos politinės rekomendacijos šiais klausimais:

1. Parama pertvarkos procesui (Bendrosios rekomendacijos, 2 skyrius);
2. Pagalba mokytojams integruojant formuojamąjį vertinimą į pamokų praktiką (3 skyrius);
3. Mokyklos atliekamo vertinimo moderavimo sistemos sukūrimas, siekiant užtikrinti patikimą ir nuoseklų mokinių vertinimą pažymiais mokyklose (4 skyrius);
4. Reikalavimų viduriniam išsilavinimui įgyti ir priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos pakeitimas (5 skyrius);
5. Vertinimo pertvarkos procesų planavimas (6 skyrius);
6. Išvados (7 skyrius).

Pirmasis vizitas įvyko Vilniuje, 2019 m. rugsėjo 17–18 dienomis, jame dalyvavo kolegos iš keturių ES valstybių narių (Prancūzijos, Airijos, Italijos ir Norvegijos). Vėliau buvo surengtas antras susitikimas, vykęs internetu (trys rytiniai susitikimai – 2020 m. rugsėjo 24, 25 ir 29 dienomis), kuriame dalyvavo kolegos iš Prancūzijos, Airijos, Nyderlandų ir Norvegijos).

Antrasis susitikimas suteikė galimybę nuodugniau aptarti pagrindinius mokinių vertinimo kokybės gerinimo klausimus ir apibrėžti konkrečius tolesnius Lietuvos veiksmus. Susitikime dalyvavo Lietuvos suinteresuotųjų gupių (mokytojų rengimo specialistų, universiteto mokslininkų, testų rengėjų, savivaldybių, tėvų organizacijų, mokinių organizacijų ir neformaliojo švietimo teikėjų), taip pat Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovai.

Bendra situacija ir kontekstas

Lietuva siekia pagerinti mokinių mokymosi pasiekimų kokybę ir užtikrinti teisingą vertinimą. Naujaisiais, 2018 m. vykusio EBPO Tarptautinio mokinių pasiekimų tyrimo (PISA) rezultatai rodo, kad vidutiniai Lietuvos mokinių skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai nesiekia ES vidurkio. Žemų pasiekimų mokinių dalis visose trijose tirtose dalykinėse srityse nuo 2015 m. išliko beveik nepakitusi (OECD, 2019) ir yra didesnė už ES ir kitų Baltijos šalių vidurkį. Kalbant apie pasiekimus, lyčių skirtumai yra gana maži arba nereikšmingi matematikos ir gamtos mokslų srityse, tačiau skaitymo gebėjimais mergaitės net 39 taškais lenkia berniukus, palyginti su 27 taškais siekiančiu ES vidurkiu¹.

Atsižvelgdama į pamokų stebėjimo rezultatus, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (NMVA) nurodė, kad prie prastų mokinių pasiekimų daugiausia prisidėjo neveiksmingas vertinimas, ir pabrėžė, jog būtina gerinti mokytojų formuojamojo vertinimo kompetencijas (ŠMSM paraiška, 2019). Formuojamojo vertinimo (kartais vadinamo vertinimu *mokymuisi*, norint jį atskirti nuo *mokymosi* vertinimo, kuris atliekamas skiriant apibendrinamuosius testus) tikslas – nustatyti mokinių pažangą ir mokymosi poreikius, kad jais remiantis būtų galima kurti mokymo ir mokymosi strategijas. Įdiegus į pamokų praktiką, šis vertinimas padėtų visiems mokiniams pagerinti savo mokymosi pasiekimus.

¹ Į šį ES vidurkį neįtraukti Ispanijos mokinių skaitymo pasiekimai, nes apie juos duomenų neturima.

Socialinė ir ekonominė aplinka turi didelę reikšmę Lietuvos mokinių pasiekimams. Naujausioje Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės ataskaitoje (2020) pabrėžiama, kad „nesiimant konkrečių sisteminių priemonių [mokinių iš skirtingos socialinės ir ekonominės aplinkos mokymosi pasiekimų] atotrūkiui mažinti, nebus užtikrintas kryptingas mokinių pasiekimų bendro lygio didinimas“ (LR valstybės kontrolė, 2020, p. 4). Ataskaitos rekomendacijose pabrėžiama, kad būtina pagerinti atskirų mokinių pažangos vertinimą, norint geriau padėti visiems besimokantiejiems.

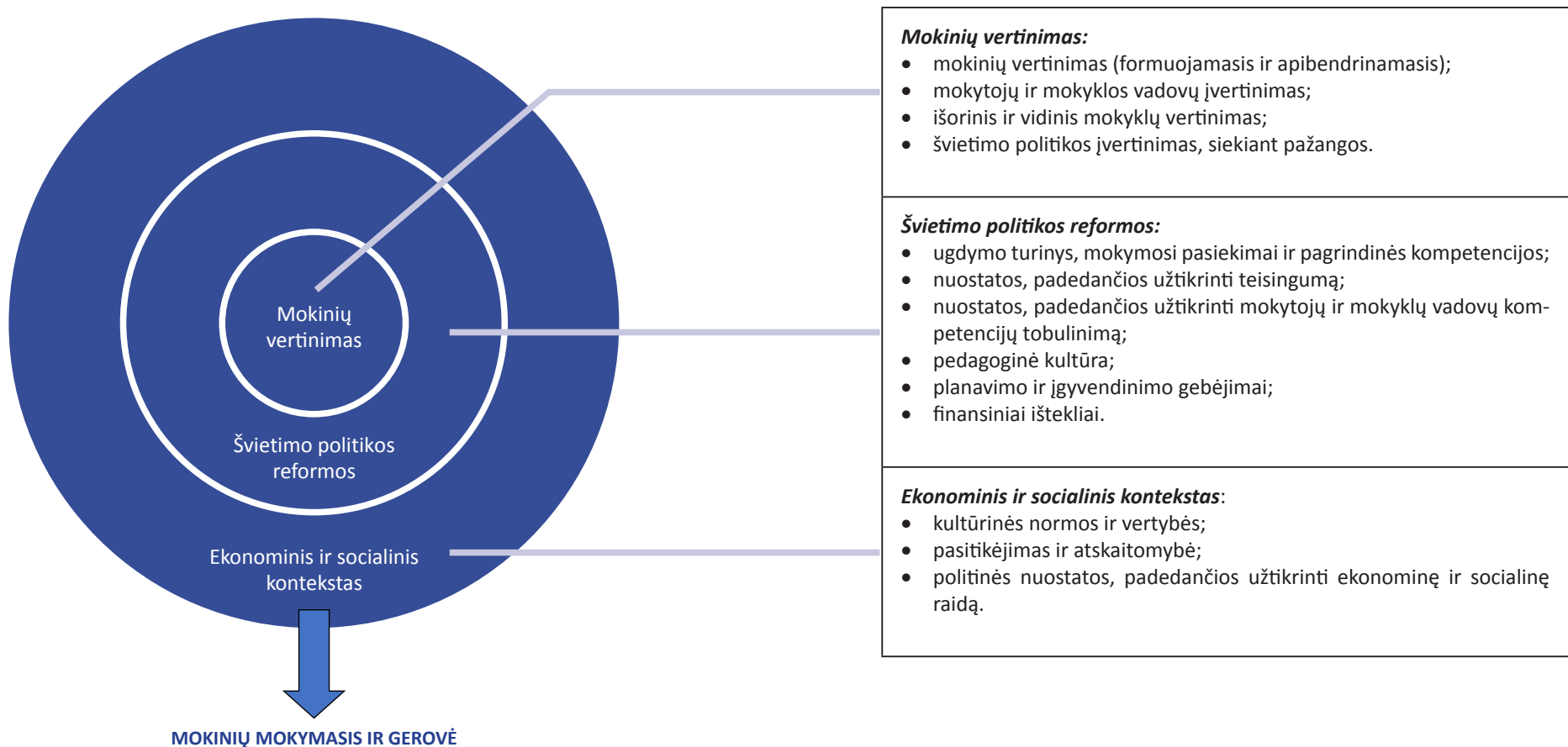
Lietuva taip pat pažymi, kad jos pedagoginei kultūrai būdinga „griežta akademinė tradicija“, todėl gali kilti sunkumų įgyvendinant pokyčius. Vykstant konsultacijoms, Lietuvos atstovai pranešė, kad dauguma šiuo metu dirbančių mokytojų turi mažai konstruktyvistinių mokymo, mokymosi ir vertinimo metodų taikymo patirties. Be to, norint įgyti vidurinį išsilavinimą ir įstoti į universitetą, svarbesni yra brandos egzaminai ir centralizuotos priėmimo į aukštąsias mokyklas procedūros, o ne mokyklos ar konkrečių mokytojų vertinimai (ŠMSM paraiška, 2019). Ši situacija nepadedą stiprinti pasitikėjimo mokytojų profesionalumu.

Siūlomas pokytis (žr. 1 pav.) – gerinti mokinių vertinimą Lietuvoje – kertasi su kitais šiuo metu diegiamais pokyčiais, kurių tikslas – stiprinti mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijų tobulinimą, taip pat įdiegti kompetencijomis grįstą ugdymo turinį pradinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse. Šį tikslą įkvėpė Europos pagrindinių kompetencijų sistema, EBPO projektas „Future of Education and Skills 2030“ ir kiti šaltiniai.

Vykdamas ugdymo turinio reformą Lietuvoje, buvo išskirtos kompetencijos, kurias mokiniai turėtų įgyti nuo 1 iki 12 klasės. Ugdymo turinys apima socialines, emocines, sveikos gyvensenos, pažinimo, pilietines, kūrybingumo, kultūrinės ir bendravimo kompetencijas. Rengiamos tarpdalykinės temos, siekiant užtikrinti skirtingų dalykinių sričių tarpusavio ryšius. Į šį procesą įtraukti mokytojai, raidos psichologai ir kitos suinteresuotųjų asmenų grupės. Bus parengtos naujos ugdymo programos ir vertinimo priemonės – 2020 m. lapkričio 20 d. buvo pristatytas pirmas pradinio ir pagrindinio ugdymo programų projekto variantas. Be to, šiuo metu Lietuva rengia ir išbando skaitmenines vertinimo priemones, o išorinį testavimą perkelia į skaitmenines platformas.

Kol kas dar nėra iki galo įvertintas COVID-19 krizės ir priverstinio perėjimo prie nuotolinio mokymo 2020 m. pavasarį poveikis mokinių mokymuisi. Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA) praneša, kad iš 15 200 kandidatų, laikusių matematikos valstybinį brandos egzaminą, jį išlaikė tik 68 proc. (2019 m. – 82 proc.). Tai – blogiausi egzaminų rezultatai per pastaruosius penkerius metus, leidžiantys manyti, kad COVID-19 krizė gerokai paveikė mokymąsi. Akivaizdu, kad būtina suteikti papildomą pagalbą krizės paveiktiems mokiniams, kurie dar tebesimoko šalies mokyklose. Taigi formuojamasis vertinimas gali padėti nustatyti individualias mokinių mokymosi spragas ir užtikrinti sąlygas mokymuisi, padėsiančiam šias spragas kompensuoti.

1 pav. Užtikrinti, kad ugdymo turinys, vertinimas ir mokytojų gebėjimai padėtų įgyvendinti bendrą švietimo viziją ir būtų nuoseklios strategijos dalis

Nors svarbiausias šių konsultacijų klausimas – mokinių vertinimas, siūlomi šios srities pokyčiai taip pat yra glaudžiai susiję su bendrąja švietimo politika ir nuostatomis dėl mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijų tobulinimo. Be to, rengiant mokinių vertinimo pertvarką, būtina atsižvelgti į nuostatas dėl ugdymo turinio atnaujinimo, mokyklų vertinimo (vidinio ir išorinio) ir mokytojų vertinimo.

Šaltinis: autorius

2. Bendrosios rekomendacijos

Šiame skyriuje išdėstytos bendrosios rekomendacijos sutelktos į išsamius principus, padėsiančius Lietuvoje įgyvendinti veiksmingas reformas, susijusias su mokinių vertinimu (formuojamuoju ir apibendrinamuoju) ir reikalavimais viduriniam išsilavinimui įgyti ir įstoti į aukštąsias mokyklas. Jos pagrįstos patarimais, kuriuos Lietuvos atstovams suteikė kolegos, vykstant intensyvioms diskusijoms:

- **Užtikrinti aiškią politinę lyderystę.** Nors pokyčių kryptį nurodo bendroji vizija ir politika, būtina užtikrinti aiškią lyderystę, kuri skatintų pertvarkos procesą. Turi būti aiškiai nustatyti vaidmenys ir atsakomybė nacionaliniu, savivaldybių, mokyklų ir suinteresuotųjų grupių lygmenimis. Be to, aiškumo suteiktų priimti teisės aktai arba valstybės iniciatyvos, padedančios įgyvendinti bandomąsias programas, vykdyti tyrimus, plėtoti ir diegti vertinimo reformas. *„Būtina matyti bendrą vaizdą, turėti aiškų lyderį ir kryptį“* (Lietuvos suinteresuotųjų grupių atstovas).
- **Parengti bendrą požiūrį į pageidaujamus mokinių mokymosi pasiekimus ir kompetencijas, taip pat politikos reformas ir jų įgyvendinimo strategijas.** Bendros sampratos pagrindą sudarys rengiamas naujas kompetencijomis grįstas ugdymo turinys; jame bus apibrėžtos žinios, gebėjimai ir požiūriai, kuriuos turės įgyti mokiniai, norėdami užsitikrinti sėkmingą gyvenimą ir darbinę veiklą. Nors naujajame ugdymo turinyje ir toliau pabrėžiama būtinybė įgyti žinių, tačiau taip pat daug dėmesio skiriama gebėjimui šias žinias taikyti konkrečiose situacijose ir kompetencijoms, susijusioms, pavyzdžiui, su asmenybės ugdymu (socialiniu ir emociniu), taip pat pilietiškumu ir kultūra. Tarp naujausių pokyčių paminėtinas mokymosi tikslų nustatymas ir naujo turinio parengimas pradinio ir pagrindinio ugdymo programoms. *„Svarbiausia užtikrinti, kad pokyčiai būtų įgyvendinti tinkamai, visi nuo pat pradžių keliautų ta pačia kryptimi ir kiekvienas suprastų, ką reikia daryti“* (susitikimo dalyvis).
- **Užtikrinti, kad ugdymo turinys, vertinimas ir mokytojų bei mokyklos gebėjimai padėtų įgyvendinti bendrą švietimo viziją ir būtų nuoseklios strategijos dalis.** Būtina užtikrinti, kad mokyklos programos būtų aiškiai išdėstytos ir suderintos su numatytais mokymosi pasiekimais ir vertinimo (formuojamojo ar apibendrinamojo) kriterijais. Šių skirtingų elementų darna padės pasiekti, kad kiekvienas stiprintų ir palaikytų bendrą viziją. Be to, svarbu *„žinoti, kokie gebėjimai reikalingi dabar ir kokie bus būtini ateityje. Mokytojams reikės strategijų, taip pat mokymosi ir profesinės kompetencijos tobulinimo galimybių. Tai padės jiems geriau suprasti, kaip stiprinti mokymąsi, per pamokas plėtojant dialogus ir įgyvendinant kitus vertinimo procesus, padedančius gauti aiškių duomenų apie mokinių supratimą ir skatinti juos mokytis“* (susitikimo dalyvis).
- **Užtikrinti nuolatinį ir įtraukų suinteresuotųjų asmenų dalyvavimą.** Visapusiškas suinteresuotųjų asmenų įtraukimas į pertvarkos procesą padės užtikrinti reformos sėkmę ir ilgalaikį tvarumą. Įtraukus pagrindinių suinteresuotųjų grupių – mokytojų, mokytojų rengimo specialistų, tėvų, mokinių, nevyriausybinų organizacijų ir kitų grupių atstovus, bus galima užtikrinti, kad rengiant ir įgyvendinant pokyčius, būtų atsižvelgta į įvairias nuomones. *„Visi suinteresuotieji asmenys yra čia. Tereikia bendrauti“* (susitikimo dalyvis).
- **Veiksmingai informuoti, kokie pokyčiai įgyvendinami ir kodėl (įskaitant įrodymus, patvirtinančius jų poveikumą).** Žiniasklaidos kampanija gali padėti geriau informuoti suinteresuotuosius asmenis apie naujosios politikos tikslus ir užtikrinti jiems galimybę suteikti grįžtamąją informaciją, o tai yra gyvybiškai svarbu, kuriant pasitikėjimą sistema. Be to, per šią kampaniją būtų galima informuoti mokytojus, kad jiems bus teikiama pagalba įgyvendinant reformą. *„Pozityviai susitelkti į tai, kokie švietimo sistemos aspektai yra veiksmingi ir kaip situaciją būtų galima dar pagerinti, gali būti <...> [labai] naudinga“* (susitikimo dalyvis).
- **Susitarti ir nustatyti pokyčių prioritetus, apibrėžiant uždavinius (etapus).** Labai svarbu skirti užtektinai laiko pokyčiams įgyvendinti ir nustatyti reikiamą tempą. Tinkamą reformos struktūrą padės užtikrinti laipsniškas įgyvendinimo ir veiksmų planas. Šį procesą padės sustiprinti moky-

klos įsivertinimas ir pokyčių bei reformų diegimo stebėseną. „*Pokyčių procesas yra nuolatinis, nes visada norėsis ką nors pakeisti ir dirbti vis geriau*“ (susitikimo dalyvis).

- **Užtikrinti, kad mokyklų vadovai palaikytų mokytojus ir skirtų jiems užtektinai laiko dalyvauti mokykloje vykstančioje mokymosi bendradarbiaujant veikloje.** Mokyklos lygmeniu gyvybiškai svarbu, kad mokyklos vadovas palaikytų reformas. Vadovai gali užtikrinti, kad mokytojai turėtų pakankamai laiko refleksijai, tarpusavio mokymuisi ir galėtų tinkamai pasiruošti per pamokas išbandyti naujus formuojamojo vertinimo metodus. Be to, taikant pažymiais išreikštą apibendrinamąjį vertinimą, mokytojai privalės skirti laiko, kad susitartų dėl bendro numatomų pasiekimų lygmenų suvokimo. Tuo tikslu galbūt teks sumažinti pamokų skaičių, kad mokytojai turėtų laiko tobulinti kompetencijas neatsitraukdami nuo darbo ir (arba) mokykloje. Mokytojams reikia „*laiko ir vietos, kad jie galėtų tobulinti savo kompetencijas*“ (susitikimo dalyvis).
- **Teikti paramą Lietuvoje vykdomiems tyrimams, kad kuriama politika būtų grindžiama įrodymais.** Lietuvai gali būti naudingi tarptautinių tyrimų duomenys ir gerosios veiksmingo formuojamojo ir apibendrinamojo vertinimo patirties pavyzdžiai. Tačiau svarbiausia sukurti stiprią Lietuvos duomenų bazę – ji padėtų mokytojams pritaikyti naują praktiką prie konkretaus jų pamokų konteksto ir dirbant remtis veiksmingais pavyzdžiais. Universitetų ir mokyklų bendradarbiavimą galima paremti skiriant subsidijas moksliniams tyrimams, tiesiogiai susijusiems su mokyklų poreikiais ir padedantiems įtvirtinti šių institucijų partnerystę. „*Privalote užtikrinti, kad tai būtų jūsų pokyčiai, įgyvendinti jūsų pačių sistemoje*“ (susitikimo dalyvis).

3. 1 tema. Rekomendacijos dėl formuojamojo vertinimo integravimo į mokymą ir mokymąsi per pamokas

Kontekstas

Kaip jau minėta anksčiau, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė ir Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (NMVA) pabrėžė būtinybę tobulinti mokinių vertinimą. NMVA nurodė, kad reikia patobulinti mokytojų formuojamojo vertinimo kompetencijas (ŠMSM paraiška, 2019). Iš tiesų, mokslinių tyrimų duomenys atskleidžia, kad formuojamojo vertinimo praktika turi reikšmingą teigiamą poveikį mokinių mokymuisi, įskaitant žemesnių pasiekimų mokinius. Tai yra veiksminga strategija, padedanti užtikrinti ugdymo kokybę ir teisingumą.

Lietuvos atstovai pateikė Blacko ir Wiliamo (2001) suformuluotą formuojamojo vertinimo apibrėžimą:

Tai yra mokytojo atliekamas vertinimas ir pačių mokinių įsivertinimas (mokiniai vertina savo ir bendraklasių darbą), suteikiantis informacijos, kuria remiantis keičiama mokymo ir mokymosi veikla. Šis vertinimas tampa formuojamuoju tada, kai remiantis gautais duomenimis mokymas iš tikrųjų pritaikomas prie nustatytų poreikių.

Kiti ekspertai išplėtė Blacko ir Wiliamo apibrėžtį. Pavyzdžiui, Clarke (2014) ir Clarke ir Hattie (2019) nurodė šiuos aspektus, padedančius užtikrinti veiksmingą formuojamąjį vertinimą:

- mokytojo įsitikinimas, kad visi mokiniai gali daryti pažangą;
- sveikas mokytojo ir mokinių požiūris į klaidų aptarimą, padedantis užtikrinti didelį mokinių saviveiksmingumą;
- stipri mokinių motyvacija ir atsakomybės jausmas;
- dalijamasi mokymosi tikslais ir bendrai kuriami sėkmės kriterijai;
- remiamasi ankstesnėmis žiniomis;
- pamokoje teikiamas grįžtamasis ryšys;
- plėtojamas veiksmingas bendraklasių bendradarbiavimas, mokiniai skatinami padėti vieni kitiems mokytis;
- užtikrinamas grįžtamasis ryšys (per pamokas ir atliekant užduotis).

Croussard ir Pryor (2012) pabrėžia, kad labai svarbu klasėje plėtoti dialogą, siekiant gauti duomenų apie tai, kaip mokiniai supranta temą, ir įtvirtinti gilesnį, labiau tiriamąjį požiūrį į mokymąsi.

Taigi formuojamasis vertinimas laikomas dinamišku procesu, integruotu į mokymą ir mokymąsi, o ne atskira veikla, atliekama baigus mokytis konkrečias temas.

Suinteresuotieji asmenys, dalyvavę tarpusavio konsultacijose, pabrėžė, kad formuojamasis vertinimas užtikrina didesnę mokinių mokymosi skaidrumą, todėl mokytojai „gali pamatyti temą mokinių akimis“.

Konkretūs klausimai

- Kaip Lietuva gali motyvuoti mokytojus tobulinti savo formuojamojo vertinimo kompetencijas?
- Kokių konkrečių priemonių galima imtis, norint paskatinti mokytojus sistemingai taikyti formuojamąjį vertinimą, siekiant padėti Lietuvos mokyklų mokiniams mokytis?

Sunkumai

Lietuva nustatė šias kliūtis, trukdančias taikyti formuojamąjį vertinimą:

- Šiuo metu Lietuvoje nėra plačiai suvokiama formuojamojo vertinimo nauda arba nesuprantama, kaip praktiškai atrodo veiksmingas formuojamasis vertinimas.
- Formuojamasis vertinimas klasėje gerokai nutolsta nuo Lietuvai būdingos „griežtos akademinės tradicijos“, ypač pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse. Ir mokytojai, ir tėvai gali priešintis reformoms, nukrypstančioms nuo jų pačių mokyklinio ugdymo patirties arba įsivaizdavimo, kaip mokiniai mokosi veiksmingiausiai. Gali prireikti strategijų, padėsiančių pakeisti mokytojų nuostatas dėl veiksmingo mokymo ir vertinimo.
- Didelės svarbos brandos egzaminai skatina mokytojus savo mokymą ir vertinimą pritaikyti prie šių standartizuotų egzaminų reikalavimų, taigi testų rezultatams teikiama pirmenybė, ir dėl to nukenčia mokymosi tikslai (naujų žinių supratimas, įsisąmoninimas ir gebėjimas jas taikyti konkrečiuose kontekstuose).
- Gerokai skiriasi įvairių mokyklų vadovų pasirengimas palaikyti stiprią vertinimo praktiką savo mokykloje ir suteikti mokytojams galimybes ugdyti savo vertinimo kompetencijas.
- Mokytojai, kurie jaučiasi ar mano esantys ir taip pernelyg apkrauti darbais, formuojamąjį vertinimą gali laikyti dar viena papildoma užduotimi.

Pranašumai

- 2021–2022 mokslo metais bus pradėtas bandomasis naujo kompetencijomis grįsto ugdymo turinio diegimas; naujasis ugdymo turinys bus įgyvendinamas etapais, pradedant nuo 2022–2023 mokslo metų. Naujasis ugdymo turinys sudarys galimybę per pamokas taikyti naujus metodus ir formuojamąjį vertinimą. Formuojamasis vertinimas, kurį atliekant reguliariai nustatoma mokinių padaryta pažanga ir supratimas, padės mokiniams išmokyti savo žinias taikyti naujuose kontekstuose ir patiems įsivertinti savo ir bendraklasių darbo kokybę.
- Ministerija pažymėjo, kad šiuo metu rengiami standartai ir kriterijai, kuriais aiškiai apibrėžiami lūkesčiai dėl mokinių pasiekimų pagal naująjį kompetencijomis grįstą ugdymo turinį (ŠMSM paraiška, 2019). Naujosios vertinimo – formuojamojo ir apibendrinamojo – priemonės turės būti priderintos prie šių standartų ir kriterijų.
- Tai, kad šios konsultacijos yra sutelktos į formuojamąjį vertinimą, siekiant užtikrinti geresnę mokinių mokymosi pasiekimų kokybę ir vertinimo teisingumą, rodo politinio lygmens paramą formuojamajam vertinimui. Be to, 2016 m. vykusios konsultacijos dėl nuoseklių mokytojų karjeros galimybių taip pat gali padėti sustiprinti reikiamas pastangas ugdyti mokytojų vertinimo gebėjimus. Per šias konsultacijas buvo rekomenduota sukurti mokytojų kompetencijų sistemą, apibūdinant pagrindines kompetencijas, reikalingas pradedantiems mokytojams, taip pat iniciatyvas ir galimybes mokytojams, kad jie galėtų toliau tobulėti per visą savo karjeros laikotarpį. 2007 m. Lietuva parengė kompetencijų sistemą, kuria grindžiamas mokytojų kompetencijų tobulinimas, ir dabar ši sistema atnaujinama.

Šiuo metu paramą Lietuvos mokytojų švietimui teikia ir Europos Komisija, įskaitant tris projektus, kuriuos remia Paramos struktūrinėms reformoms tarnyba:

- 2018–2019 m. buvo įgyvendinamas projektas, kurio tikslas – suteikti paramą trims universitetuose veikiančioms mokytojų rengimo centrų, siekiant sukurti akademinis tinklus ir patobulinti pirminį mokytojų rengimą.
- 2019–2020 m. buvo vykdytas projektas, sutelktas į mokytojų lyderystės ugdymą, mokyklų vadovų kompetencijų sistemos atnaujinimą ir pasiūlymus, kaip būtų galima pagerinti mokyklų vadovų profesinį tobulėjimą ir teikti jiems pagalbą.
- 2020–2021 m. įgyvendinamas projektas dėl mokymo lyderystės ir kompetencijų, kurių reikės mokyklų vadovams naujam ugdymo turiniui įdiegti.

Šie projektai suteikia galimybę išmokyti mokytojų rengėjus formuojamojo ir apibendrinamojo vertinimo metodų ir užtikrinti, kad į pirminio mokytojų rengimo programas būtų tinkamai įtraukti ir vertinimo gebėjimai pagal kompetencijomis grįstą ugdymo turinį.

Politinės rekomendacijos

- **Nustatyti, kad formuojamasis vertinimas būtų prioritetas, ir paaiškinti suinteresuotiesiems asmenims jo naudą**, be kita ko, remiantis ir tarptautiniais duomenimis, patvirtinančiais mokinių mokymosi pasiekimų pagerėjimą (įskaitant žemų pasiekimų mokinius), sustiprėjusią motyvaciją, mokinių gebėjimą įsivertinti save ir įvertinti bendraklasius ir padidėjusį savarankiškumą mokantis. Didesnį formuojamojo vertinimo matomumą ir paramą jam padės užtikrinti įvairios jį palaikančios politinės strategijos, pavyzdžiui: politinis dialogas su suinteresuotaisiais asmenimis, reikiami teisės aktai, formuojamojo vertinimo įtraukimas į Lietuvos mokytojų kompetencijų sistemą ir strateginis išteklių investavimas.
- **Lietuvoje parengti bendrus visiems suinteresuotiesiems asmenims suprantamus apibrėžimus ir principus, pagrindžiančius formuojamąjį vertinimą**. Sukūrus bendrą terminiją, bus galima užtikrinti, kad visi suinteresuotieji asmenys suprastų reformos tikslus ir galėtų padėti veiksmingai ją įgyvendinti.
- **Remti mokymo lyderystę mokyklose**. Norint įgyvendinti sudėtingus pokyčių procesus, gyvybiškai svarbu užtikrinti mokymo lyderystę mokyklose. Mokyklų vadovai gali nustatyti mokyklų lygmens pokyčių prioritetus, taip pat užtikrinti, kad mokytojai turėtų laiko bendradarbiauti ir dalytis naujų metodų diegimo patirtimi.
- **Parengti priemones, padedančias taikyti formuojamąjį vertinimą**. Tarp šių priemonių galima paminėti gaires, pavyzdžius ir (arba) pasiekimų lygių aprašus, nustatančius pasiekimų standartus ir kriterijus, kuriais remiantis būtų galima vertinti mokinių pasiekimus. Be to, galima parengti pažangos stebėjimo priemones, skaitmeninius įrankius ir kitas praktines mokymo priemones, suderintas su kompetencijomis grįstu ugdymo turiniu. Mokytojams taip pat praverstų formuojamojo vertinimo taikymo, mokant(is) nuotoliniu ir mišriuojamu būdu COVID-19 krizės aplinkybėmis, gairės ir pavyzdžiai.
- **Užtikrinti, kad mokytojai ugdytųsi formuojamojo vertinimo kompetencijas**. Parengti specialų formuojamojo vertinimo kursą ir jį įtraukti į pirminio mokytojų rengimo ir nuolatinio profesinio tobulėjimo programas. Kursas turėtų aprėpti šias kompetencijas: gebėjimą planuoti veiklą, padėsiančią gauti duomenų apie mokinių mokymosi pažangą (įskaitant klasės apklausas ir dialogus, klasės darbą ir užduočių parengimą), paskatinti mokinius tapti atsakingus už savo mokymąsi, pateikti sėkmingo darbo pavyzdžių, teikti veiksmingą į užduotis orientuotą grįžtamąjį ryšį ir tinkamai pritaikyti mokymą, siekiant padėti mokiniams įgyvendinti mokymosi tikslus.
- **Remti universitetų mokslininkų ir mokyklų partnerystę**, siekiant įvertinti įgyvendinimo pažangą ir stebėti formuojamojo vertinimo poveikį. Galutinis formuojamojo vertinimo praktikos veiksmingumas priklausys nuo konkrečių klasės sąlygų, ir šis poveikis gali skirtis. Mokslininkai ir mokytojai kartu gali išbandyti skirtingus metodus, kad suprastų, kas tinka konkrečiame kontekste.
- **Remti bendradarbiavimą mokyklose ar mokyklų tinkluose**, nes tai – puikus būdas dalytis veiksminga praktika. Pavyzdžiui, šis bendradarbiavimas gali būti taikomas dalykiniuose tinkluose, mokyklų grupėse ir tarptautiniuose mokyklų tinkluose.

Norvegija

2009 m. Norvegija priėmė naujas individualaus mokinių vertinimo taisykles. Šiose taisyklėse buvo įtvirtinta mokinių teisė į formuojamąjį vertinimą, be to, nustatyta, kad privalu atsižvelgti į jų mokymosi poreikius. Taigi mokytojai privalo įsigilinti į kiekvieno mokinio mokymosi poreikius bei gebėjimus ir, į juos atsižvelgdami, teikti reikiamą grįžtamąjį ryšį ir pagalbą. 2010 m. Norvegija priėmė nacionalinę Vertinimo mokymuisi (VM) programą (2010–2018), siekdama padėti šalies mokytojams ugdyti formuojamojo vertinimo kompetencijas.

Pagal VM programą, mokiniams buvo suteiktas aktyvus vaidmuo, susijęs su jų pačių mokymusi ir vertinimu. Ši programa grįsta keturiais kokybės vertinimo principais. Pagal juos mokytojai turėtų:

- padėti mokiniams suprasti, ką reikia išmokti ir ko iš jų tikimasi;
- teikti kiekvienam mokiniui grįžtamąjį ryšį dėl jo darbo;
- patarti kiekvienam mokiniui, kaip daryti pažangą;
- sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui įsitraukti į savo paties mokymosi procesą ir įsivertinti.

Be to, pabrėžiama, kad būtina sukurti mokymosi aplinką, kurioje mokiniai jaustųsi saugiai ir, mokydami naujų dalykų, nebijotų daryti klaidų. Per mokslo metus mokytojai vertina mokinių namų darbus, projektus ir pristatymus formuojamojo vertinimo tikslais – norėdami padėti mokiniams, jiems pateikti nurodymus ir grįžtamąjį ryšį. Mokiniai visada žino, ar konkretus įvertinimas bus įskaičiuotas į galutinį pažymį.

Įvertinus VM programą, buvo nustatytas toks jos poveikis:

- ji padėjo sukurti labiau į mokymąsi orientuotą vertinimo kultūrą;
- ugdymo programos mokymosi tikslai tapo geriau suprantami ir aktyviau taikomi; pavyzdžiui, per pamokas buvo dažniau diskutuojama, kokie yra mokymosi tikslai ir kaip bus vertinamas jų pasiekimas;
- mokytojai geriau susipažino su formuojamojo vertinimo metodais;
- imta nuosekliau vartoti vertinimo terminiją;
- buvo pateikiama mažiau skundų dėl parašytų pažymių;
- mokytojų, dalyvavusių pagal VM programą įkurtuose mokymosi tinkluose, mokiniai daugiau išmoko, be to, pagerėjo šių mokytojų vertinimo praktika;
- programa buvo įgyvendinama vietos lygmeniu – pagrindinė raidos proceso varomoji jėga buvo vietos valdžios institucijos ir mokyklų vadovai.

Tarp naujausių pokyčių paminėtinas atnaujintas ugdymo turinys: jame pabrėžiama formuojamojo vertinimo svarba ir įtrauktos konkreitiems mokomiesiems dalykams parengtos gairės dėl formuojamojo ir apibendrinamojo vertinimo. Be to, naujajame ugdymo turinyje pabrėžiamas aktyvus mokinių vaidmuo.

Norvegijos mokytojai nurodė, kad jiems reikėtų daugiau mokymų ir pagalbos dėl formuojamojo vertinimo. Ministerija parengė elektronines pagalbos priemones, įskaitant straipsnius, filmus ir internetinę biblioteką, kurioje pateikta ne tik mokytojams, bet ir mokiniams skirta medžiaga. Be to, parengtos pagalbinės priemonės dėl formuojamojo vertinimo taikymo COVID-19 krizės aplinkybėmis, mokant(is) internetu nuotoliniu ir mišriuoju būdu.

Airija

Pastaraisiais metais Airija įgyvendino pagrindinio ugdymo pertvarką, apėmusią keletą tarpusavyje susijusių iniciatyvų:

- pagrindinių gebėjimų sistemą;
- naujus ugdymo turinio reikalavimus;
- pagalbą mokytojų profesiniam mokymuisi ir praktikai;
- naujus išplėstus vertinimo būdus, aprėpiančius per pamokas atliekamą kriterijais grįstą vertinimą ir jo vidinę peržiūrą.

Per visus mokslo metus mokyklose atliekamas ir formuojamasis, ir apibendrinamasis vertinimas. Pradinio ugdymo pradžioje taikomas beveik vien tik formuojamasis vertinimas, laikomas viena iš mokymosi, mokymo ir vertinimo ciklo dalių. Šį ciklą sudaro: planavimas ugdymui; mokymas ir mokymasis; duomenų apie mokymąsi rinkimas; mokymosi peržiūra ir vertinimas; informacijos apie pažangą ir pasiekimus teikimas.

Mokiniai vertinami derinant vertinimą per pamokas ir baigiamuosius egzaminus. Per pamokas mokiniai gauna po du kiekvieno dalyko įvertinimus. Po antrojo įvertinimo mokiniai atlieka rašytinį kontrolinį darbą, kuriuo patikrinama, ko jie išmoko ir kokių gebėjimų bei kompetencijų įgijo. Pagrindinio ugdymo pabaigoje mokiniai laiko daugiausia 10 dalykų egzaminus. Baigiamąjį egzaminą organizuoja, administruoja ir jo rezultatus pažymiais vertina išorės institucijos.

Baigęs žemesnįjį ciklą, kiekvienas mokinys gauna bendrą Žemesniojo ciklo pasiekimų pažymėjimą (angl. *Junior Cycle Profile of Achievement – JCPA*), į kurį įtraukiami visi skirtingi įvertinimai, gauti per trejus žemesniojo ciklo metus (žemesniajam ciklui priklauso mokiniai nuo 12–13 iki 15–16 metų – vert. past.), taip pat mokinio pasiekimai gerovės srityje ir kiti mokymosi veiklos, kurioje dalyvavo mokinys, pasiekimai, kaip antai dalyvavimas sporto veikloje ar debatuose.

Naujausios Airijoje įgyvendinamos reformos sutelktos į mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijų tobulinimą, siekiant pagerinti jų vertinimo kompetencijas. Tai aprėpia specialiai sukurtą pagalbos tarnybą, mokytojams skirtą profesinį laiką, gebėjimų stiprinimo priemonės, mokyklų grupes ir suinteresuotiesiems asmenims organizuojamus seminarus, kuriuose mokyklos ir mokytojai dalijasi naujų vertinimo metodų įgyvendinimo patirtimi ir gerąja praktika.

Per pamokas vertindami mokinių žinias, visų dalykų mokytojai gali remtis centralizuotai parengtomis vertinimo gairėmis ir mokinių darbų pavyzdžiais su pateiktais paaiškinimais, taip pat pateiktais išplėstiniais eksperimentiniais moksliniais tyrimais, žodinio bendravimo anglų, airių ir šiuolaikinėmis užsienio kalbomis pavyzdžiais ir statistiniais matematikos tyrimais. Visos šios priemonės padeda mokytojams vertinti mokinių darbus.

Įgyvendinant naujausias reformas, kyla nemažai sunkumų, be to, reikia laiko joms iki galo įdiegti praktiškai. Todėl būtina teikti nuolatinę pagalbą ne tik pradedantiesiems, bet ir visiems kitiems mokytojams.

Taip pat reikia spręsti tebesitęsiančias problemas, pavyzdžiui, viduriniame ugdymo lygmenyje labai svarbus apibendrinamojo vertinimo poveikis, nes šiam vertinimui teikiama didelė reikšmė, ir tai trukdo susitelkti į formuojamąjį vertinimą šiuo etapu.

Italija

Italijoje didelė reikšmė teikiama apibendrinamajam vertinimui. Kyla sunkumų įdiegiant naują kompetencijomis grįstą ugdymo turinį ir naują vertinimo metodą, ir tai pirmiausia susiję su būtinybe pakeisti mokytojų požiūrį, kad jie susitelktų į kompetencijų ugdymą(si). Formuojamąjį vertinimą integruoti į mokymą iš dalies padėjo skaitmeninės priemonės, nes jos suteikia duomenų apie tai, kokių mastu mokiniai pasiekė ugdymo turinyje nustatytus kompetencijų tikslus, ir leidžia nustatyti sritis, kuriose mokymas turėtų būti pritaikytas, siekiant padėti mokiniams mokytis.

Mokytojų, dalyvaujančių pradinio rengimo ir kompetencijos tobulinimo programose, nuomone, itin naudingi yra per standartizuotus vertinimus taikomi vertinamų kompetencijų lygių aprašai (kaip PISA tyrime).

Italijos atstovų manymu, reformų sėkmę padės užtikrinti motyvacija keistis, visų pagrindinių žaidėjų dalyvavimas ir mokytojams suteiktos praktinės priemonės.

Prancūzija

Prancūzijos mokytojai jau keletą metų skatinami taikyti formuojamąjį vertinimą. Taip siekiama sustiprinti mokymo praktiką ir užtikrinti veiksmingą sąveiką per pamokas.

Be to, pabrėžiamas ir mokinių įsivertinimas, nes jis padeda skatinti mokinių savarankiškumą. Kad ši priemonė būtų veiksminga, labai svarbu bendrauti su tėvais. Tai tampa dar svarbiau tais atvejais, kai mokyklos nusprendžia atsisakyti pažymių. Kai kurios pradinės ir (mažesniu mastu) vidurinės mokyklos taiko eksperimentą – mokytojai vertina mokinius tik parašydami pastabas, bet nerašo pažymių. Tačiau šiam metodui gerokai priešinasi ne tik mokytojai, bet ir mokiniai, ir jų tėvai.

Prancūzijoje per daugumą dalykų taip pat vertinami mokinių kompetencijos ir įgūdžiai (tai yra gebėjimas taikyti žinias konkrečiame kontekste). Pavyzdžiui, užsienio kalbų mokymo programos ir mokinių vertinimai jau daugelį metų yra grįsti kompetencijomis.

4. 2 tema. Rekomendacijos, kaip įgyvendinti mokytojų atliekamo mokinių pasiekimų vertinimo moderavimą

Kontekstas

Iki 2018 m. Lietuvoje sprendimai dėl vidurinio išsilavinimo įgijimo ir priėmimo į aukštąsias mokyklas buvo priimami, remiantis brandos egzaminų rezultatais. Iš dalies, šiems egzaminams buvo teikiama lemiamą reikšmė, nes siekta užkirsti kelią korupcijai (ŠMSM paraiška, 2019), kad, pavyzdžiui, reikiami pažymiai arba priėmimas į universitetą nebūtų „nusipirkti“. Tačiau vienintelis itin reikšmingas egzaminas nesuteikia visapusio mokinio konkretaus dalyko pasiekimų vaizdo.

Todėl nuo 2019 m. mokiniai, pretenduojantys į valstybės finansuojamas vietas, dar turi pateikti dalykų metinius įvertinimus. Tačiau sprendimai dėl priėmimo į pageidaujamą studijų programą vis dar priimami tik remiantis brandos egzaminų rezultatais. Ministerija svarsto galimybę įgyvendinti priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarką, pagal kurią išorinis vertinimas būtų derinamas su vidiniu. Taigi išliktų esami standartizuoti brandos egzaminai, tačiau mokytojų parašyti įvertinimai sudarytų tam tikrą procentinę bendro konkursinio balo dalį.

Lietuvos atstovai pažymėjo, kad trūksta pasitikėjimo mokytojų atliktų įvertinimų patikimumu. Tai yra mokytojų parašyti pažymiai gali įvairuoti tiek vienoje mokykloje, tiek tarp mokyklų. Tą iš dalies lemia vertinimo standartų ir kriterijų aiškumo stoka, todėl pasiekimais grįsti egzaminų standartai interpretuojami nenuosekliai, taigi ir įvertinimai yra nenuoseklūs.

Tyrimų duomenys rodo, kad mokytojų atliekamo apibendrinamojo vertinimo patikimumas priklauso nuo vertinimo priemonių struktūros ir mokytojų parengimo. Pavyzdžiui, peržiūrėjusi empirinę literatūrą, Jungtinės Karalystės vertinimo reformų grupė (angl. *Assessment Reform Group* – ARG) (2004) rado reikšmingų įrodymų, kad „tiksliai apibrėžti kriterijai“ ir kartu pateikti nuoseklūs kompetencijų lygių aprašai padeda užtikrinti mokytojų atliekamo vertinimo patikimumą (Rowe ir Hill, 1996, cituota iš ARG, 2004). Aiškiau apibrėžus mokinių tikslus, galima užtikrinti, kad mokytojai nuosekliai taikytų vertinimo kriterijus (Hargreaves *et al.*, 1996, cituota iš ARG, 2004), be to, tai leidžia išvengti šališkumo kai kurių mokinių grupių atžvilgiu ir atlikti vėlesnį įvertinimų moderavimą (peržiūrą), siekiant nustatyti šališkumo atvejus ir patikslinti įvertinimus.

Be išsamių kriterijų, mokytojai dar gali parengti bendrai suprantamus standartus ir pasiekimų lygių aprašus su pavyzdžiais, kaip šie kriterijai taikomi praktikoje, organizuodami moderavimo susirinkimus savo mokykloje ir didesnėje mokyklų grupėje (Harlen, 1994).

Praktiškai, moderavimo procesą galima organizuoti įvairiais būdais. Pavyzdžiui, Danijoje ir Norvegijoje egzaminų darbus taiso centralizuotai skiriami išoriniai egzaminuotojai, be to, jie gali vertinti ir žodinių egzaminų rezultatus (remdamiesi nacionaliniais standartais ir pasiekimų kriterijais) (Kavli, 2019).

Nyderlanduose mokytojai gali vertinti savo mokinių egzaminų darbus, tačiau šiuos vertinimus vėliau moderuoja kitos mokyklos mokytojai, remdamiesi centriniu vertinimo protokolu. Nacionalinė agentūra sugrupuoja mokyklas skirtingų dalykų egzaminų darbams vertinti. Mokyklų valdybos užtikrina, kad ir vertinimas, ir moderavimas būtų atlikti tinkamai. Prireikus išorės institucija gali dar kartą moderuoti vertinimą, nors tai pasitaiko itin retai, nes vertinimai stipriai koreliuoja tarpusavyje (OECD, 2013).

Kitose šalyse neformalų vertinimo moderavimą gali atlikti bendradarbiaujančios mokyklos, tačiau itin svarbu, kad visi sprendimai būtų užfiksuoti dokumentuose.

Konkretūs klausimai

- Kokias politines nuostatas būtina priimti, norint užtikrinti, kad mokytojų mokyklose rašomi pažymiai būtų patikimi ir palyginami?
- Kokia pagalba būtina, norint įdiegti šiuos pokyčius į mokyklų kultūrą?

Sunkumai

- Lietuvos atstovai pažymėjo, kad trūksta pasitikėjimo mokytojų rašomais įvertinimais. Taip iš dalies yra dėl nepakankamai aiškių vertinimo standartų ir kriterijų (todėl ir standartai interpretuojami, ir pažymiai rašomi nenuosekliai).
- Didelė problema yra ir pasitikėjimo mokytojų profesiniais sprendimais stoka.
- Norint užtikrinti mokytojų atliekamo vertinimo patikimumą, mokytojai (tos pačios ar skirtingų mokyklų) turi susitarti dėl įvertinimų. Tačiau mokytojai gali tam priešintis, jeigu šį procesą laikys priemone kontroliuoti arba stebėti jų darbą.

Pranašumai

- Kalbant apie bet kurį mokomąjį dalyką, pasakytina, kad įtraukus keletą įvertinimų, galima sumažinti mokytojų ir mokinių patiriamą spaudimą, kai reikia pasiekti puikių rezultatų per vieną itin svarbų egzaminą.
- Mokytojų atliekamas vertinimas veiksmingiau padeda įvertinti mokinių gebėjimą spręsti sudėtingus uždavinius arba bendrauti žodžiu, negu tradiciniai standartizuoti kompiuterių vertinami egzaminai, kuriuos laikant pateikiami uždarieji klausimai.
- Įtraukus papildomų vertinimų balus, galima susidaryti visapusiškesnį vaizdą apie mokinio mokymąsi laikui bėgant.

Politinės rekomendacijos

- **Užtikrinti, kad suinteresuotieji asmenys suprastų moderuoto mokytojų atliekamo vertinimo naudą.** Labai svarbu, kad visiems suinteresuotiesiems asmenims būtų aiški mokytojų parašytų apibendrinamųjų įvertinimų vertė. Tam reikalingas kultūros pokytis, sustiprinant pasitikėjimą mokytojų sprendimais, taip pat pačių mokytojų pasitikėjimą sistema.
- **Užtikrinti, kad į procesą visapusiškai įsitrauktų mokyklų vadovai.** Būtina lyderystė mokyklų lygmeniu, siekiant sukurti naują vertinimo kultūrą ir vadovauti pokyčių procesui. Be to, mokyklų vadovai gali iškelti tikslą – padidinti pasitikėjimą šiuo procesu ir jo skaidrumą.
- **Apsvarstyti galimybę decentralizuoti moderavimo procesą.** Vertinimo pažymiais procesus galima organizuoti taip, kad kiekvieno mokinio egzamino darbą vertintų ne tik jo mokyklos, bet ir kitos mokyklos mokytojas (prieš tai būtina surengti mokymus, taip užtikrinant, kad visi mokytojai vienodai suprastų standartus ir kriterijus). Tai ne tik jiems padėtų išvengti neigiamų asociacijų su centralizuota stebėseną ir kontrole, bet ir sudarytų galimybes palaikyti horizontalius ryšius.
- **Parengti aiškius standartus ir kriterijus, suderintus su naujuoju kompetencijomis grįstu ugdymo turiniu** ir paremtus tyrimų apie mokinių daromą pažangą duomenimis. Į standartų aprašus galima įtraukti pavyzdžių, parodančių, kaip, remiantis šiais standartais, vertinami mokinių pasiekimai ir kaip šie standartai taikomi įvairiose mokyklose, kuriose mokosi mokiniai iš skirtingos socialinės ir demografinės aplinkos. Turi būti aišku, kas vertinama, be to, privalu aiškiai apibrėžti kompetencijas.

- **Taikyti vertinimus, kurie būtų veiksmingiau suderinti su kompetencijomis grįstu ugdymo turiniu.** Kai pasiekimai vertinami, atsižvelgiant į įvairias užduotis, darbų aplankus ir kitus įvertinimus, galima užfiksuoti mokinių įgytas kompetencijas, pavyzdžiui, gebėjimą spręsti sudėtingas problemas. Vertindami pažymiais mokinių pasiekimus, mokytojai gali taikyti patvirtintus pasiekimų lygių aprašus, pagrįstus centralizuotai nustatytais standartais ir kriterijais. Pasiekimų lygių aprašuose paprastai pateikiamos nustatytos kategorijos, kuriomis remiantis turi būti vertinami pasiekimai, su apibrėžimais ir pavyzdžiais, taip pat pateikiama kiekvieno komponento vertinimo skalė.
- **Į pirminio mokytojų rengimo ir nuolatinio profesinio tobulėjimo programas įtraukti kursą, kuriame būtų paaiškinama, kaip pažymiais vertinti egzaminų darbus.** Mokytojams turi būti sudaryta galimybė aptarti standartus ir kriterijus, siekiant užtikrinti, kad jie vienodai suprastų reikalavimus, taikomus skirtingiems pažymiams gauti, ir būtų pasiektas vertinimų pažymiais patikimumas ir nuoseklumas. Bendrą supratimą padės pasiekti gairės ir pavyzdžiai, kaip standartai gali būti taikomi skirtinguose kontekstuose.
- **Skirti pakankamai laiko mokytojams, kad jie galėtų susikurti bendrą numatytų pasiekimų sampratą, be to, skirti laiko moderavimui.** Tai padės užtikrinti didesnę įvertinimų patikimumą tarp mokyklų, be to, sudarys puikią progą mokytojams mokytis vieniems iš kitų. Kaip jau buvo minėta bendrosiose rekomendacijose, gali tekti sumažinti mokytojams tenkantį krūvį, kad jie galėtų skirti pakankamai dėmesio reikiamiems dalykams.
- **Įgyvendinti laipsniškus pokyčius.** Iš pradžių moderuotą mokytojų vertinimą galima taikyti mažiau svarbiais atvejais, siekiant išbandyti procesus ir nustatyti sritis, kuriose juos reikia patobulinti. Be to, ankstyvuoju etapu moderuotą mokytojų vertinimą būtų pravartu taikyti tik vienoje ar dviejose dalykinėse srityse (pvz., fizinio ugdymo, šiuolaikinių kalbų). Vertinimo kultūros pokyčiams įsitvirtinti reikalingas laikas.
- **Užtikrinti vertinimo pažymiais skaidrumą.** Sukurti pažymių fiksavimo dokumentuose sistemą, kad mokytojai ir mokyklos galėtų spręsti kylančias problemas ir užtikrinti proceso skaidrumą.

Airija

Airija pabandė taikyti moderuotą apibendrinamąjį mokytojų vertinimą pagrindinio ugdymo lygmenyje, siekdama sukurti atsvarą didelės svarbos išoriniams vertinimams. Tačiau mokytojai dažnai jaučiasi esantys mokinių gynėjai, todėl nenori prisiimti svarbesnio vaidmens apibendrinamojo vertinimo procese, kurio pažymiai įtraukiami į galutinius valstybinio egzamino balus. Išmokta pamoka – kad būtina iš anksto pasiteirauti mokytojų nuomonės apie siūlomus pokyčius.

Norvegija

Norvegija nustato gaires dėl mokinių apibendrinamojo vertinimo balų, bet joje netaikomos jokios išorinės kontrolės priemonės, siekiant užtikrinti mokytojų rašomų pažymių patikimumą. Tačiau mokytojai aktyviai dalyvauja tarpusavio tinkluose ir visi vienodai supranta pagrindinio ugdymo pasiekimus ir pažymius. Be to, daugelis mokytojų dalyvauja vertinant išorinių egzaminų darbus, ir tai taip pat padeda plėtoti bendrą požiūrį į pasiekimų lūkesčius.

Nyderlandai

Nyderlanduose brandos atestatą galima gauti išlaikius mokyklinius ir centralizuotai organizuojamus valstybinius egzaminus, ir juos visus vertina mokytojai (kiekvieno jų gauti balai sudaro po 50 proc. galutinio pažymio).

Mokyklinius egzaminus parengia mokyklų mokytojai, tačiau kai kuriuos testus pateikia CITO, pavyzdžiui, kalbų testus, arba kitos komercinės organizacijos. Šiuo metu Švietimo ministerija svarsto, ar nevertėtų mokyklose įdarbinti ir vertinimo specialistų (kaip rekomenduojama).

Už valstybinius egzaminus yra atsakinga Švietimo ministerija, o juos organizuoja CvTE ir CITO. Pagal standartinę egzaminų organizavimo tvarką, mokytojams ir mokiniams pateikiami egzaminų klausimų pavyzdžiai pastaboms teikti. Valstybinių egzaminų užduotys daugiausia pateikiamos atspausdintos popieriuje (norintiesiems įgyti ikiuniversitetinio, bendrojo vidurinio išsilavinimo ir dviejų aukštesniųjų ikiprofesinio vidurinio ugdymo kryptių baigimo pažymėjimus), tačiau kai kurios užduotys yra skaitmeninės (norintiesiems įgyti dviejų žemesniųjų ikiprofesinio vidurinio ugdymo kryptių baigimo pažymėjimus).

Į egzaminų užduotis įtraukiami uždarieji ir atvirieji klausimai. Pavyzdžiui, trijose žemiausiose ikiprofesinio vidurinio ugdymo kryptyse rengiami vadinamieji praktiniai egzaminai, per kuriuos vertinamos kompetencijos ir žinios. Tai laikoma vienu egzaminu, ir jis gali trukti 900 minučių (keletą dienų).

Valstybinių egzaminų darbus pažymiais vertina pačių mokinių mokytojai, remdamiesi pateiktomis vertinimo gairėmis. Be to, paskiriamas dar vienas vertintojas iš kitos mokyklos, nepažįstantis nei mokinio, nei jo mokytojo. Nacionalinė inspekcija tikrina, ar mokykliniai ir valstybiniai egzaminai vyksta tinkamai ir ar mokyklos vertina visų dalyko temų žinias, kaip reikalaujama. Taip užtikrinama viso egzaminų (mokyklinių ir centralizuotų) proceso kokybės kontrolė. Be to, įvertintų darbų pavyzdžiai siunčiami organizacijai CITO kokybės kontrolei atlikti.

Galutiniai sprendimai dėl mokyklos baigimo priimami, remiantis mokyklose parašytais pažymiais ir valstybinių egzaminų rezultatais. Kiekvienas iš jų sudaro po 50 proc. bendro pažymio. Kiekvienas mokinytis gali perlaikyti valstybinį egzaminą, ir šiuo atveju jam įskaitomas gautas aukštesnis pažymys.

2020 m. prasidėjus COVID-19 krizei, Nyderlandų mokyklos priverstinai perėjo prie nuotolinio mokymosi. Sprendimai dėl mokyklos baigimo buvo priimami remiantis tik mokyklinių egzaminų rezultatais, o valstybiniai egzaminai buvo atšaukti. Dėl to buvo gauta skundų, nes kai kurie mokiniai mokydami susitelkia tik į valstybinius egzaminus. Birželį mokyklinius egzaminus buvo galima perlaikyti. Šiuos egzaminus taip pat organizavo ir jų darbus vertino mokytojai. Šių egzaminų užduotys aprėpė visas mokykloje išeitas temas per pastaruosius dvejus metus.

5. 3 tema. Rekomendacijos dėl reikalavimų viduriniam išsilavinimui įgyti ir priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos pakeitimo

Kontekstas

Lietuvoje į brandos egzaminų rezultatus atsižvelgiama, siekiant dviejų tikslų:

- norint įgyti brandos atestatą (būtina išlaikyti bent 2 dalykų egzaminus);
- norint įstoti į aukštąją mokyklą ir gauti finansinę paramą studijoms.

Nuo 2019 m. stojantieji, pretenduojantys į valstybės finansuojamas vietas aukštosiose mokyklose, turi pateikti brandos egzaminų rezultatus ir paskutinių metų vidurinėje mokykloje metinius dalykų įvertinimus. Tačiau, jeigu asmuo įgijo brandos atestatą, jis gali pateikti prašymą priimti į aukštąją mokyklą, remiantis tik brandos egzaminų rezultatais (į bendrą balą neįskaičiuojant metinių dalykų pažymių). Taigi egzaminai išlieka itin svarbūs asmenims, pretenduojantiems į valstybės finansuojamas vietas.

Visi mokiniai privalo išlaikyti gimtosios kalbos egzaminą – pasirinktinai mokyklinį arba valstybinį. Likę 11 egzaminų – valstybiniai. Egzaminų užduotys pagrįstos nacionalinio ugdymo turinio reikalavimais. Į egzaminus įtraukiamos skirtingų rūšių užduotys – kai kuriose jų svarbesnės dalykų žinios ir gebėjimai, o kitas atliekant svarbiau gebėti pritaikyti įgytas žinias.

Daugiau kaip 70 proc. visų egzaminų užduočių yra atvirosios. Atliktas užduotis vertina vidurinių mokyklų mokytojai, išmokyti taikyti standartus ir kriterijus. Egzaminų rezultatai vertinami pagal 100 balų skalę. Paskiriami išorės vertintojai, o pats vertinimas atliekamas nustatytuose egzaminų centruose, taikant dvigubo kodavimo metodą. Taip pat taikomos ir el. vertinimo priemonės. Egzaminų darbus vertina išorės vertintojai nustatytuose egzaminų centruose.

Per centralizuotą priėmimo sistemą abiturientai gali teikti paraišką studijuoti pagal keletą studijų programų skirtingose aukštosiose mokyklose. Rengiami priėmimo konkursai, o pretendentai vertinami, remiantis brandos egzaminų rezultatais ir metiniais dalykų, kuriuos ketina studijuoti aukštojoje mokykloje, į kurią nori įstoti, įvertinimais.

Nuo 2018 m. mokiniai, norėdami įgyti vidurinį išsilavinimą, turi galimybę vietoj baigiamojo egzaminų parengti brandos darbą. Tai taikoma visiems dalykams. Brandos darbo įvertinimas sumuojamas su kitais mokinio pažymiais. Šią galimybę pasirinko apie 200 iš 30 000 mokinių.

Kaip jau buvo rašyta 4 skyriuje (2 temoje), Lietuva svarsto galimybę įvesti priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarką, pagal kurią derinami mokyklos ir išoriniai įvertinimai. Esami standartizuoti brandos egzaminai išliktų, tačiau į bendrą stojamąjį balą būtų įtraukti ir mokytojų parašyti įvertinimai. Dėl pandemijos šie sprendimai buvo pristabdyti, tačiau artimiausioje ateityje, paskyrus naują švietimo, mokslo ir sporto ministrą, jie turėtų būti įgyvendinti.

Bendresniame lygmenyje, įtraukus ir vidinius mokyklų, ir išorinius įvertinimus, reikės užtikrinti, kad aukštosios mokyklos pasitikėtų profesionaliais mokytojų sprendimais (OECD, 2013). Lietuva įgyvendina reformas, siekdama sustiprinti pedagogų mokymą ir pasiūlyti jiems geresnes darbo sąlygas, pavyzdžiui, įvedant etatinį mokytojų darbo apmokėjimą. Be to, mokytojų profesionalumą padės sustiprinti ir vertinimo pertvarka, jeigu ją įgyvendinus pavyks užtikrinti pagrįstą ir patikimą mokinių mokymosi įvertinimą.

Konkretūs klausimai

- Kaip suderinti išorinius ir vidinius, mokyklinius įvertinimus, taikomus norint įgyti vidurinį išsilavinimą?
- Kokie būtų kompetencijų vertinimo ir jų įtraukimo į privalomuosius reikalavimus viduriniam išsilavinimui įgyti pavyzdžiai kitose šalyse?

Sunkumai

- Susitelkiant į brandos egzaminus, kaip į vienintelę mokinio pasiekimų matavimo priemonę, mokytojai skatinami „mokyti testams“ (taip siaurai žiūrint, įtraukiami ne visi ugdymo turinio elementai).
- Nors daugelis aukštųjų mokyklų, priimdamos studijuoti, nereikalauja labai gerų brandos egzaminų rezultatų, vis dėlto šie itin reikšmingi egzaminai neigiamai veikia mokinių gerą savijautą.
- Be to, parengiant ir vykdant brandos egzaminus, skirtingų valdžios institucijų, agentūrų ir suinteresuotųjų asmenų veikla koordinuojama nepakankamai.

Pranašumai

- Į reikalavimus norintiesiems įgyti vidurinį išsilavinimą ir įstoti į aukštąją mokyklą įtraukus ir vidinių, ir išorinių įvertinimų rezultatus, sumažėtų mokinių, mokytojų ir tėvų patiriamas spaudimas.
- Labiau subalansuoti įvertinimų duomenys suteiktų realistiškesnį mokinių pasiekimų, įgytų per ilgesnį laiką, vaizdą.

Politinės rekomendacijos

- **Sutelkti suinteresuotuosius asmenis iš universitetų ir mokyklų sistemos, siekiant sukurti bendrą supratimą apie standartus, kokybės lūkesčius ir naujojo kompetencijomis grįsto metodo reikšmę.** Būtina užtikrinti mokytojų, egzaminatorių ir kitų suinteresuotųjų asmenų (tėvų, darbdavių) bendradarbiavimą ir bendravimą, kad visi kalbėtų ta pačia kalba ir siektų tų pačių tikslų.
- **Užtikrinti vidinių ir išorinių įvertinimų pusiausvyrą,** siekiant sumažinti brandos egzaminų reikšmę ir susikurti nuodugnesnį vaizdą apie mokinių pasiekimus, įgytus laikui bėgant. Būtina priimti sprendimus dėl to, kokią procentinę galutinio įvertinimo dalį turi sudaryti egzaminų rezultatai, ir kokią – mokykloje parašyti įvertinimai.
- **Užtikrinti, kad būtų įgyvendinti minimalieji priėmimo į aukštąsias mokyklas reikalavimai.** Lietuva pažymi, kad nors buvo patvirtinti nauji, griežtesni priėmimo į aukštąsias mokyklas reikalavimai, jie nėra vykdomi, nes aukštosios mokyklos gauna finansavimą, atsižvelgiant į studentų skaičių. Tačiau dėl žemų priėmimo standartų gali sumažėti mokytojų ir mokinių motyvacija.

Airija

2011 m. Airijoje Švietimo ir gebėjimų departamentas (angl. *Department of Education and Skills*) įkūrė Pereinamojo laikotarpio reformų priežiūros grupę (angl. *Transitions Reform Steering Group*). Jos pirmininkas – Švietimo ir gebėjimų departamento generalinis sekretorius. Į grupę įtraukti nariai iš Airijos aukštojo mokslo administracijos (angl. *Ireland Higher Education Authority*) – pagrindinės vyriausybės institucijos, turinčios įstatymų jai suteiktą galią veiksmingai valdyti ir reguliuoti aukštojo mokslo įstaigų ir visos sistemos veiklą, taip pat Nacionalinės ugdymo turinio ir vertinimo tarybos (angl. *National Council for the Curriculum and Assessment*), vadovaujančios mokyklų lygmens ugdymo turinio ir vertinimo sistemos kūrimui ir padedančios juos įgyvendinti. Kiti grupės nariai – tai Valstybinės egzaminų komisijos (angl. *State Examination Commission – SEC*), SOLAS, Airijos kokybės ir kvalifikacijų institucijos (angl. *Quality and Qualifications Ireland – QQI*), Airijos universitetų asociacijos (angl. *Irish Universities Association – IUA*) ir Technologinės pakraipos aukštojo mokslo įstaigų asociacijos (angl. *Technological Higher Education Association – THEA*) atstovai.

Grupės nariai, siekdami atlikti laipsniškus patobulinimus, bendradarbiaudami rengė ir tarėsi dėl pasiūlymų, kaip pagerinti jaunuolių perėjimo nuo vidurinio ugdymo prie aukštojo mokslo patirtį. Grupės darbo tikslas buvo susitarti dėl įvertinimo ir pažymių sistemos, taikomos norintiesiems įgyti brandos atestatą, ir priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarkos pokyčių, siekiant sumažinti neigiamą vadinamosios „balų sistemos“ poveikį.

Grupė parengė, ir 2017 m. Švietimo ir gebėjimų departamentas pakeitė brandos atestato pažymių skalę. Naująją skalę sudaro 8 pažymiai, o ankstesniąją sudarė 14 pažymių. Pakeitus brandos atestato pažymių skalę, bendroji balų skalė, kurią taikė aukštosios mokyklos, priimdamos norinčiuosius studijuoti, buvo peržiūrėta ir pataisyta, kad atitiktų šiuos pakeitimus.

Ir toliau taikoma nuostata, kad sprendžiant dėl priėmimo į aukštąją mokyklą, į galutinį balą įskaičiuojami 6 geriausi nustatytų dalykų pažymiai ir vieno brandos egzamino įvertinimas. Šia reforma buvo siekiama sumažinti mokinių per egzaminus patiriamą spaudimą ir užtikrinti jiems platesnę ir sklandesnę mokymosi patirtį aukštesniosiose klasėse.

Prancūzija

Prancūzijoje taikoma 20 balų skalė; 20 – aukščiausias pažymys, o 10 yra vidutinis įvertinimas, būtinas brandos atestatui gauti. Pagal 2019 m. įgyvendintą Prancūzijos bakalaureato (vidurinio išsilavinimo) reformą, mokykliniai įvertinimai sudaro 40 proc. mokinio bendro galutinio pažymio: 10 proc. jo sudaro paskutinių dvejų metų mokytojų parengtų pagrindinių dalykų testų rezultatai, o 30 proc. – paskutinių dvejų metų mokykloje atliekamų nacionaliniu mastu parengtų pagrindinių dalykų testų rezultatai.

Mokiniai laiko baigiamuosius valstybinius 4 dalykų egzaminus: prancūzų kalbos, filosofijos ir 2 mokinio pasirinktų pagrindinių specialybės dalykų, taip pat vadinamąjį „didįjį žodinį egzaminą“ – baigiamąjį egzaminą žodžiu, sudarytą iš vieno ar dvejų pagrindinių dalykų temų. Šių egzaminų rezultatai sudaro 60 proc. bendro galutinio balo.

Į mokinių galutinius rezultatus įtraukiami ir vidiniai, ir išoriniai įvertinimai. Vidiniai įvertinimai yra formaliai moderuojami mokykloje ir tarp mokyklų, taikant valstybinius vertinimo trafaretus. Išorės vertinimai taip pat moderuojami, taikant valstybinius vertinimo trafaretus, organizuojant institucinius vertintojų susirinkimus, kuriems pirmininkauja regiono inspektorius. Pabaigoje vyksta galutinis formalus moderavimo procesas, taikomas ir vidiniams, ir išoriniams įvertinimams, kurį vykdo mokytojų komisija, vadovaujama mokslininko, nes baigiamieji egzaminai kartu yra ir stojamieji į aukštąsias mokyklas.

Prancūzijoje galioja dvejopa sistema. Viena vertus, profesinio mokymo įstaigos ir aukštosios mokyklos vykdo mokinių atranką. Kita vertus, akademinio pobūdžio universitetai beveik nevykdo realios atrankos, ir vidurinio išsilavinimo (bakalaureato) pažymėjimas daugmaž savaime užtikrina priėmimą į aukštąją mokyklą. Kiekvienas mokinys gali studijuoti bet kurį dalyką, išskyrus keletą sričių, pavyzdžiui, mediciną arba itin paklausius dalykus (pvz., psichologiją ar sporto mokslus).

Apie 40 proc. pirmą kartą stojančiųjų įstoti nepavyksta. Nejstojusieji pirmaisiais metais gali bandyti stoti tiek kartų, kiek pageidauja. Apie pusę pakartotinai stojančiųjų įstoti pavyksta. Kadangi nesėkmingų mėginimų procentas yra labai didelis, Švietimo ministerija kartu su Aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų ministerija teikia informaciją, gaires ir rekomendacijas stojantiejiems, vykstant priėmimo į atranką vykdančias ir jų nevykdančias aukštąsias mokyklas procesui.

Norvegija

Pagal priėmimo į Norvegijos universitetus tvarką, stojantieji privalo pateikti įrodymą, kad baigė trejų metų bendrąją vidurinio ugdymo programą arba įgijo vidurinį profesinį išsilavinimą. Mokinio pažymių vidurkis apskaičiuojamas sudėjus galutinius kiekvieno dalyko pažymius ir dvejų dalykų egzaminų, laikomų raštu, ir vieno – žodžiu, balus.

Priimant sprendimus dėl vidurinio išsilavinimo įgijimo, svarbesni yra bendrieji kiekvieno dalyko pažymiai. Be to, mokiniai gali įgyti papildomų balų, pavyzdžiui, stojantieji į gamtos mokslų ar užsienio kalbos specialybes, arba gali būti atsižvelgiama į stojančiojo lytį, kai stojama į specialybes, kuriose neužtikrinta lyčių pusiausvyrą.

Dauguma mokinių nelaiko stojamųjų egzaminų į aukštąsias mokyklas. Stojamieji egzaminai organizuojami tik norintiesiems mokytis pagal kai kurias specializuotas studijų programas (pvz., muzikos, teatro). Tačiau kai kuriose studijų programose vietų skaičius yra ribotas, todėl iš stojančiųjų reikalaujama itin gerų pažymių.

6. Konkrečios mokinių vertinimo pertvarkos planavimo ir įgyvendinimo priemonės

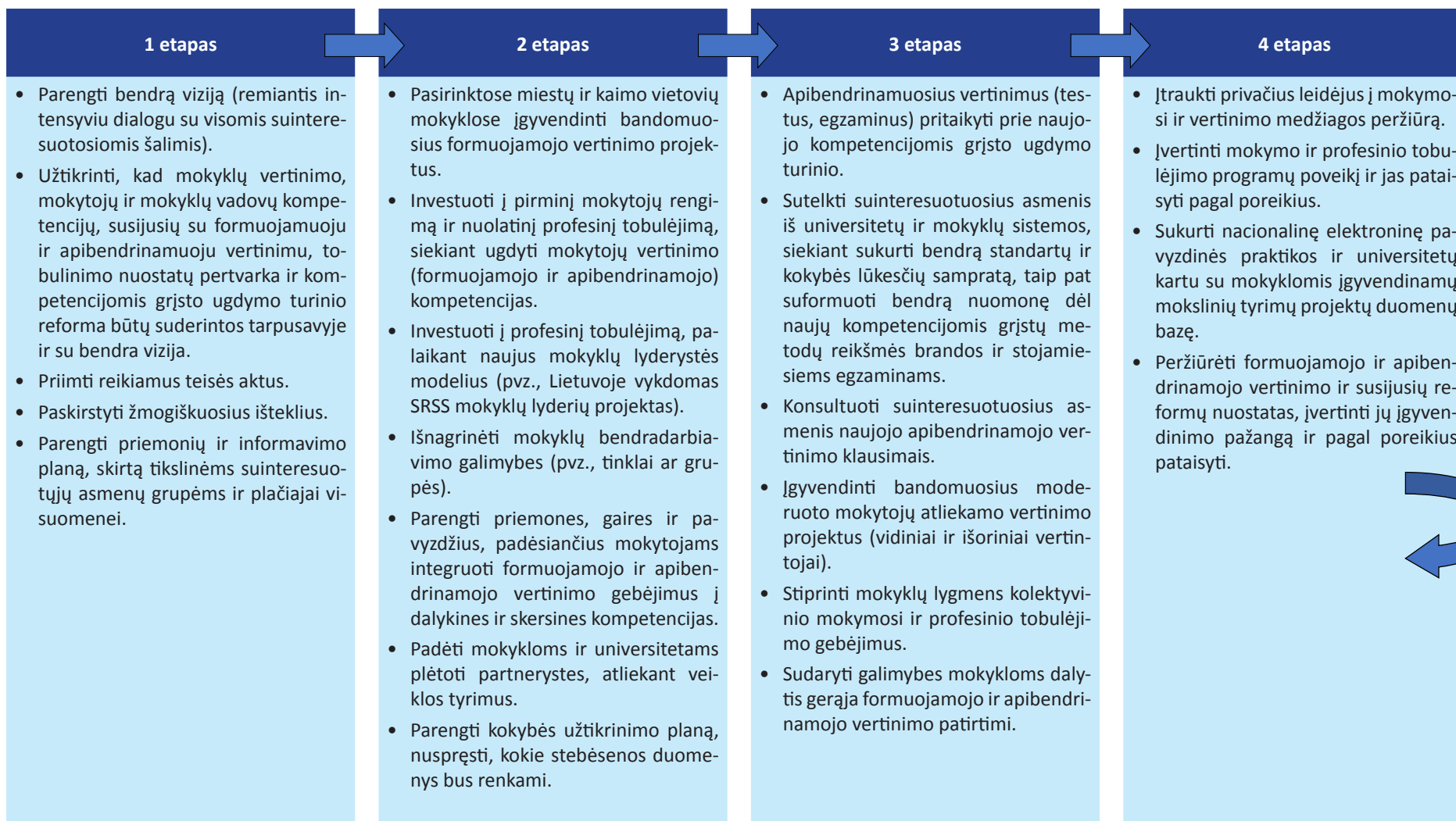
Šių konsultacijų pabaigoje dalyviai iš Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) nustatė konkrečias priemones, kaip įgyvendinti vertinimo pertvarką. 2 paveiksle parodyta, kokių priemonių bus imtasi, kuriant bendrą nuoseklią mokinių vertinimo (formuojamojo ir apibendrinamojo) sistemą.

Lietuva kol kas yra ankstyvajame vertinimo reformos etape. Norint įgyvendinti kiekvieną konkrečią toliau nustatytą priemonę, reikės suplanuoti išsamiau, įskaitant konkrečius veiksmus ir jų įgyvendinimo grafiką. ŠMSM imasi atsakomybės už daugelį šių priemonių (ypač 1 etapo veiksmus). Tačiau pertvarkai įsibėgėjus savivaldybės, tinklai ir mokyklų lygmens suinteresuotieji asmenys turėtų prisiimti daugiau atsakomybės už naujų vertinimo metodų bei priemonių parengimą ir įdiegimą, taip pat kolegų tinklų kūrimą, siekiant dalytis veiksminga praktika ir aptarti kylančius sunkumus. Pati ŠMSM ir toliau stebės, kaip vyksta reforma, ir nustatys sritis, kurias dar reikia tobulinti.

ŠMSM turėtų tekti pagrindinė atsakomybė už tai, kad būtų užtikrinta darna su naujuoju kompetencijomis grįstu ugdymo turiniu, ir šiuo metu rengiami pokyčiai dėl pagalbos mokytojams ir mokyklų vadovams. Mokinių vertinimo pertvarka turės būti koordinuojama ir susiejama su visais šiais pokyčiais. Puiku, kad šios konsultacijos padėjo įtraukti plačią suinteresuotųjų asmenų grupę.

ŠMSM atstovai pažymėjo, kad nors buvo apibrėžta veiksmų, kurių turės būti imtasi laikui bėgant, seka, nederėtų manyti, kad reformos kūrimas ir įgyvendinimas yra linijinis procesas. Šie pradiniai planai turės būti suderinti su vykstančia mokytojų ir mokyklų vadovų kompetencijų tobulinimo pertvarka ir kompetencijomis grįsto ugdymo turinio įgyvendinimu.

2 pav. Konkrečios priemonės, padėsiančios įgyvendinti mokinių vertinimo pertvarką

Šaltinis: autorius

7. Išvados

Šioje ataskaitoje pateikiamos rekomendacijos dėl strategijų, padėsiančių sustiprinti per pamokas atliekamą formuojamąjį vertinimą ir moderuotą mokytojų apibendrinamąjį vertinimą. Formuojamąjį vertinimą galima laikyti veiksmingu metodu, leidžiančiu įvertinti atskirų mokinių poreikius ir taip padėti visiems mokiniams pasiekti geresnių rezultatų. Planuojama, kad įdiegus naująjį kompetencijomis grįstą ugdymo turinį, mokytojų vaidmuo atliekant apibendrinamąjį vertinimą sustiprės. Moderuoti mokytojų įvertinimai gali padėti užtikrinti pasiekimais grįsto apibendrinamojo mokinių kompetencijų vertinimo patikimumą.

Visi konsultacijų dalyviai pasidalijo savo šalių mokinių vertinimo nuostatomis ir praktika. Konsultavę kolegos pabrėžė, kad itin svarbu į pertvarkos procesą įtraukti suinteresuotuosius asmenis, siekiant užtikrinti jų susidomėjimą ir reformų tvarumą. Susitikimo dalyviai pažymėjo, kad būtina nuolat bendrauti su suinteresuotųjų asmenų grupėmis ir plačiąja visuomene. Taip pat reikalingos investicijos į pirminį mokytojų ir mokyklų vadovų rengimą ir jų profesinį tobulėjimą. Konsultavę kolegos pabrėžė, kad mokyklų lygmeniu gyvybiškai svarbu užtikrinti mokyklų vadovų įsitraukimą. Stipri mokymo lyderystė ir pagalba kolektyviniam mokytojų mokymuisi padės įgyvendinti pokyčių procesą. Be to, dalyvaujant mokyklų tinklų ir (arba) grupių veikloje, prasiplės mokymosi ir tobulėjimo galimybės.

Reformoms neiškrypti iš kelio padės konkretūs įgyvendinimo planai. Konsultavę kolegos patarė pokyčius įgyvendinti palaipsniui – tai padės užtikrinti ilgalaikę sėkmę ir pasiryžimą. Kiekvieną iš 6 skyriuje nurodytų priemonių reikės suplanuoti išsamiau, o laikui bėgant, įvertinti ir tobulinti.

Lietuva užsibrėžė ambicingą pokyčių tikslą. Mokinių vertinimo pertvarka yra neatsiejama nuo kitų vykdomų reformų, susijusių su mokytojų ir mokyklų vadovų karjera ir kompetencijomis grįsto ugdymo turinio diegimu. Tolesnės vertinimo pertvarkos priemonės turės būti rūpestingai suderintos su šiomis pastangomis. Be to, daugiau dėmesio reikės skirti stebėsenai ir vertinimui.

Literatūra

Assessment and Learning Research Synthesis Group (2004), *A systematic review of the evidence of reliability and validity of assessment by teachers used for summative purposes*. EPPI-Centre, Institute of Education, London.

Black, P. and Wiliam, D. (2001). *Inside the Black Box Raising Standards Through Classroom Assessment*, British Educational Research Association, <https://www.rdc.udel.edu/wpcontent/uploads/2015/04/InsideBlackBox.pdf>.

Clarke, S. (2014). *Outstanding formative assessment*. Hachette, London.

Crossouard, B. and Pryor, J. (2012). How Theory Matters: Formative Assessment Theory and Practices and Their Different Relations to Education. *Studies in Philosophy and Education*, Vol. 31, pp. 251–263.

Hargreaves D. J., Galton M. J. and Robinson S. (1996). Teachers' assessments of primary children's classroom work in the creative arts, *Educational Research*, Vol. 38, pp. 199–211.

Harlen W. (ed.) (1994). *Enhancing Quality in Assessment*. Paul Chapman, London.

Hattie, J. and Clarke, S. (2019). *Visible learning: Feedback*. Routledge, Taylor and Francis London and New York.

Kavli, A-B (2019). Personal communication.

Koretz, D. (2005). *Alignment, High Stakes, and the Inflation of Test Scores*. University of California, National Center for Research on Evaluation, Standards, and Student Testing (CRESST), Los Angeles.

Echazarra, A. and T. Radinger (2019), *Learning in rural schools: Insights from PISA, TALIS and the literature*, OECD Education Working Papers, No. 196, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/8b1a5cb9-en>.

National Audit Office (2020). *Do the changes in education determine pupils' better learning achievements?* 14 September Report, National Audit Office, Vilnius.

OECD (2019b), *Programme for International Student Assessment: Results from PISA 2018. Country Note: Lithuania*, https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_LTU.pdf.

OECD (2017), *Education in Lithuania*, Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264281486-en>.

OECD, Paris (2013). *Synergies for Better Learning: An international perspective on evaluation and assessment*, OECD Publications, Paris, <http://www.oecd.org/dataoecd/0/43/43338180.pdf>.

Rowe K. J. and Hill P. W. (1996). Assessing, recording and reporting students' educational progress: the case for subject profiles, *Assessment in Education*, Vol. 3, pp. 309–352.

Konsultacijos dėl pasiekimų vertinimo kaitos

2021-04-19

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Bendrųjų reikalų departamento
Aprūpinimo ir leidybos skyrius, K. Kalinausko g. 7, LT-03107 Vilnius

Internetė skelbiama adresais www.smm.lt, www.nsa.smm.lt

Elektroninis leidinys
ISBN 978-609-8275-24-7

